



# Poprawność językowa w praktyce

## Zbiór ćwiczeń

pod redakcją

Katarzyny Burskiej  
i Bartłomieja Cieśli

Poprawność  
językowa  
w praktyce



WYDAWNICTWO  
UNIWERSYTETU  
ŁÓDZKIEGO

# Poprawność językowa w praktyce

## Zbiór ćwiczeń

pod redakcją

Katarzyny Burskiej  
i Bartłomieja Cieśli

 WYDAWNICTWO  
UNIwersytetu  
ŁÓDZKIEGO  
Łódź 2019

Katarzyna Burska, Bartłomiej Cieśla – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny  
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Współczesnego Języka Polskiego  
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT  
*Leszek Tymiakin*

REDAKTOR INICJUJĄCY  
*Urszula Dzieciatkowska*

SKŁAD I ŁAMANIE  
*Munda – Maciej Torz*

KOREKTA TECHNICZNA  
*Leonora Gralka*

PROJEKT OKŁADKI  
*Katarzyna Turkowska*

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/MaryValery

Publikacja dofinansowana ze środków rektorskich na działalność kół naukowych

© Copyright by Authors, Łódź 2019  
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2019

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego  
Wydanie I. W.08466.17.0.K

Ark. wyd. 2,6; ark. druk. 8,625

ISBN 978-83-8142-358-8  
e-ISBN 978-83-8142-359-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego  
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8  
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl  
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl  
tel. (42) 665 58 63

# SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
1. POPRAWNOŚĆ FONETYCZNA	9
2. NAZWISKA POLSKIE - ODMIANA, ETYMOLOGIA, SŁOWOTWÓRSTWO	23
3. ODMIANA NAZWISK OBCYCH	41
4. POPRAWNOŚĆ SKŁADNIOWA	75
5. POPRAWNOŚĆ LEKSYKALNA	93
6. POPRAWNOŚĆ FRAZEologiczna	117



# WSTĘP

Oddajemy do rąk Czytelników zbiór ćwiczeń poświęconych poprawności językowej – książkę pomyślaną z jednej strony jako dydaktyczna pomoc dla nauczycieli podejmujących na lekcjach wskazaną problematykę, z drugiej zaś – jako niewielkich rozmiarów poradnik skierowany do osób, które chciałyby podjąć wysiłek indywidualnej pracy nad zwiększeniem kompetencji językowych. W szczególności mamy na myśli uczniów, studentów, dziennikarzy, redaktorów, korektorów, pracowników agencji reklamowych i copywriterskich, jakkolwiek publikację tę kierujemy do wszystkich miłośników polszczyzny.

Książka została przygotowana przez doktorantki i studentki zrzeszone w Kole Naukowym Językoznawców działającym przy Zakładzie Współczesnego Języka Polskiego Uniwersytetu Łódzkiego: **Agnieszkę Banach, Klaudię Chalczyńską, Justynę Groblińską, Magdalenę Nowakowską, Martynę Rzeźnik** oraz **Kingę Straszak** – przy merytorycznym wsparciu dr Katarzyny Burskiej i dra Bartłomieja Cieśli, opiekunów Koła. Autorstwo poszczególnych części zostało oznaczone na początku kolejnych rozdziałów. Są to: 1. *Poprawność fonetyczna*, 2. *Nazwiska polskie – odmiana, etymologia, słowotwórstwo*, 3. *Odmiana nazwisk obcych*, 4. *Poprawność składniowa*, 5. *Poprawność leksykalna*, 6. *Poprawność frazeologiczna*.



Co szczególnie istotne, lista ćwiczeń proponowanych przez Autorki została wzbogacona o klucz odpowiedzi, w którym przytoczono rozstrzygnięcia eksponowane w najnowszych opracowaniach normatywnych.

Ponieważ na polskim rynku książek edukacyjnych znaleźć można wiele publikacji, których twórcy referują czytelnikom stan współczesnej normy językowej, co więcej, różne, niekiedy sprzeczne opinie specjalistów publikowane są na internetowych stronach wielu polskich poradni językowych – opracowanie precyzyjnego klucza związane było z koniecznością selekcji źródeł. Poprawne warianty językowe wskazywano na podstawie informacji zawartych w słownikach Wydawnictwa Naukowego PWN, które powszechnie traktowane są jako rzetelne kompendia wiedzy językoznawczej. Idzie o *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, pod redakcją Andrzeja Markowskiego; *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, w opracowaniu Anny Kłosińskiej, Elżbiety Sobol, Anny Stankiewicz, internetowy *Słownik języka polskiego PWN* ([sjp.pwn.pl](http://sjp.pwn.pl)) oraz *Słownik nazw miejscowości i mieszkańców z odmianą i poradami językowymi*, pod redakcją Marka Łazińskiego.

Mamy nadzieję, że niniejsze opracowanie skłoni Czytelników nie tylko do zmierzenia się z niuansami i zawiłościami współczesnej polszczyzny, lecz także stanowić będzie impuls do podjęcia stałej pracy nad rozwijaniem posiadanych umiejętności językowych.

Katarzyna Burska  
Bartłomiej Cieśla

# POPRAWNOŚĆ FONETYCZNA

**Autorka:** Martyna Rzeźnik

**Opieka merytoryczna:** Bartłomiej Cieśla

## Ćwiczenie 1<sup>1</sup>

Uzupełnij krzyżówkę, zapisując odpowiednie wyrazy zgodnie z zasadami wymowy polskiej (chyba że polecenie stanowi inaczej). Następnie odczytaj hasło główne.

		0	W	E	N	D	Z	E	N	I	E
1											
		2									
3											
		4									
		5									
		6									
7											
		8									
		9									
		10									
		11									

<sup>1</sup> W rozdziale dotyczącym poprawności fonetycznej w celu oznaczenia wymowy wyrazu zmodyfikowano odpowiednio jego zapis ortograficzny. Dotyczy to sytuacji, gdy: a) litera oznaczająca głoskę dźwięczną wymawiana jest bezdźwięcznie, np. ławka [należy zapisać: łafka]; poślizg [należy zapisać: poślisk]; b) litera oznaczająca głoskę bezdźwięczną wymawiana jest dźwięcznie, np. prośba [należy zapisać: proźba], kask bezpieczny [należy zapisać: kazg bezpieczny]; c) litery oznaczające samogłoski nosowe wymawiane są jako samogłoska ustna i spółgłoska nosowa, np. tędy [tendy], lub ustnie, np. stanął [stanoł]. Jeśli samogłoski nosowe artykułowane są z pełną nosowością, należy zapisać je odpowiednio jako [ą] lub [ę]; d) litera i artykułowana jest jako [j], np. Dania [należy zapisać: Dańja], albo połączenie [ji], np. kroi [należy zapisać: kroji]. Zasada ta nie dotyczy wymowy spółgłosek wargowych miękkich w pozycji przed samogłoską, które zapisujemy odpowiednio jako [pi], [bi], [mi], [wi], [fi], np. [piasek], oraz grup kie, gie, które należy zapisać [kie], [gie], np. [kiedy]. W ćwiczeniach dotyczących oceny postaci fonetycznej wyrazów autorzy sygnalizują wybrane upodobnienia pod względem stopnia otwarcia narządów mowy, np. [poczszeba], i uproszczenia grup spółgłoskowych, np. [poczeba].

0. Konserwowanie mięs za pomocą dymu to...
1. Naszyjnik nosimy na...
2. Antonim do wyrazu *głupi*.
3. 3 os. lp. r.m. czasu przeszłego czasownika *wziąć*.
4. Autor słów *nie chcem, ale muszem*.
5. Na przykład prześladowcza.
6. Forma deminutywna wyrazu *pokój*.
7. Synonim wyrazu *nieumyślnie*.
8. Letni obóz dla dzieci.
9. Ten, kto wydaje wyrok.
10. Trójkąt ma trzy...
11. Błędna wymowa wyrazu *kakao*

## Ćwiczenie 2

W poniższych zdaniach podkreśl formy, które zapisano zgodnie z zasadami poprawnej wymowy.

- a) Moja babcia urodziła się w czszydziestym czszecim/tszydziestym tszecim/czydziestym czecim;
- b) zdrzemnoł sie/zdźrzemnoł sie/zdźzemnoł sie po obiedzie;
- c) Bandy ci chcieli go zastszelić/zaszczelić/zaszczszelić/zaszczszelić;
- d) Dostałam zastszyk/zaszczszyk/zaszczszyk/zaszczyk przeciwbólowy;
- e) Ale z niego czszpiot/czpiot/tszpiot/ćpiot;
- f) tszeba/czeba/czscheba sadzić dużo dżef/drzef/dźrzef;
- g) Premier nad-zoruje/nadzzoruje/nadzoruje pracę ministrów;
- h) tszmiel/czmiel/czszmiel/ćmiel usiadł na czszcinie/czczinie/ćcinie/tszczinie;
- i) Przyszła do pracy w pięknym ekologicznym futsze/fucze/fuszczce;
- j) nazajucz/nazajutcz/nazajuczsz popędziła na zakupy.

### Ćwiczenie 3

W poniższych zdaniach podkreśl wyrazy, w których występują samogłoski nosowe. Następnie zapisz podkreślone słowa zgodnie z zasadami poprawnej wymowy, np. *stąpać* – *stompać*.

- a) Marysiu, proszę cię, bądź grzeczna.
- b) Wąż ukąsił mnie w nogę.
- c) Fąfel wpadł w głęboki wąwóz.
- d) Opętała go żądza zemsty.
- e) Nieprzyjemnie jest wachać stęchły zapach.
- f) Złodziej z chęcią zwędził mi wędkę.
- g) Wyciągnął do mnie swą tęgą, męską rękę.
- h) Przed występem wziął głęboki oddech.
- i) Umówmy się piętnaście po dziewiątej.
- j) Sędzia zasądził wysoką grzywnę.

### Ćwiczenie 4

W wytłuszczonych wyrazach podkreśl sylabę, na którą powinien zostać położony akcent (punktem odniesienia uczyni normę wzorcową polszczyzny).

- a) **Muzyka** jest moim ukojeniem.
- b) Zawsze chciałem zostać **botanikiem**, czego nie rozumiał mój **matematyk**.
- c) Nie wszyscy **naraz**!
- d) Czy podać państwu **menu**?
- e) Za chwilę rozpocznie się bieg na **czterysta** metrów. **Na raz** wszyscy start!
- f) Spotkali się wieczorem na **rendez-vous**.
- g) **Chodziliśmy** do tej samej klasy.
- h) Nigdy nie **zrobilibyśmy** czegoś takiego!
- i) Mogę godzinami przesiadywać w **bibliotece**.
- j) **Jury** było zachwycone jej występem.

## Ćwiczenie 5

Poniższy tekst został zapisany z uwzględnieniem reguł wymienionych w przypisie do niniejszego rozdziału. Znajdź w nim wyrazy zapisane niezgodnie z zasadami poprawnej wymowy polskiej i zapisz je zgodnie z normą.

Moja mama, mając czszydzieści czy lata, zapragneła zdrowo się od-żywiać. Włączyła do sfojej djety między innymi: cukier czcinowy, owoce, warzywa sezonowe i inne elementy niezbędnne wedłuk niej do zdrowego życia. Ot tej pory w domu czeba bardzo uważać, by nie zostać pszyłapanym na jedzeniu słodyczy. Tata czasami zostaje złapany na gorącym uczynku. Tłumaczenia typu „chciaem tylko powonchać” albo „sprawdzaem datę przydatności” na nic się zdają. Mama wtedy paczy na tate palącym wzrokiem i tšzaska dźwiłmi sypialni. Dla taty może to oznaczać tylko jedno - noc na kanapie. Ciekawe, czy w mamie wygra chęć zdrowego odżywiania czy zachowania zdrowej atmosfery.

## Ćwiczenie 6

W poniższym tekście zaznaczono wyrazy zapisane błędnie pod względem wymowy. Zastanów się, jak nazywamy zjawisko, które prezentują przykłady, i na czym ono polega. Następnie zapisz wszystkie te formy zgodnie z zasadami poprawnej wymowy.

Dziś po raz **piędziesiąty piąty** nie przygotowałem **się** na **zajęcia**. Chyba nie jestem wzorem studenta. Szczególne problemy miewam ze średniowieczem. Uważam jednak, że mam **szansę** na ukończenie studiów. **Wierzę** w moją **karjerę** naukową. W końcu mam za sobą już **pięć** semestrów.

## Ćwiczenie 7

Przeanalizuj wymowę wyfłuszczonych wyrazów. Dlaczego jest ona niepoprawna? Jak wskazane słowa powinny być zapisane, by ilustrować poprawną wymowę?

Nie wiem, **dzie** jest ten **chopak**. Wychodzi bez przerwy i zostawia mnie z obowiązkami. Kiedyś się wścieknę i w czasie **jakiej** awantury **czasnę** drzwiami i się wyprowadzę. **Abo** lepiej! Jego wyrzucę z domu i **zara** będzie po **fszyskim**.

## Ćwiczenie 8

W poniższym tekście znajdź wyrazy ukazujące zjawisko zaniku głósłki między samogłóskami. Zapisz je poprawnie pod względem wymowy.

Niedawno zaplanowaem sobie popołudnie w parku. Miaem w planie spacer, karmienie kaczek i czytanie na ławce. Nie spodziewaem się, że będzie to tak zły dzień. Chciaem schować się w alejce z drzewami i właśnie skrencaem w lewo, gdy nagle poczuem ciągnięcie i ból w prawej nodze. Zaatakował mnie wielki pies. Nie miaem gdzie uciekać. Przez chwilę staem jak wryty, później kszyczaem, by właścicielka go odciągnęła. Na szczęście skończyło się na małej ranie. Wystraszyem się jednak okrutnie i obiecaem sobie, że w najbliższym czasie będę omijać parki szerokim łukiem.

## Ćwiczenie 9

Podaj po trzy przykłady wyrazów ilustrujących podane błędy w wymowie. Postaraj się znaleźć przykłady inne niż te, które wystąpiły w poprzednich ćwiczeniach.

- a) rozłożenie nosowości samogłoski nosowej ą w wygłosie (na końcu wyrazu) . . . . .
- . . . . .
- . . . . . ,
- b) błędne uproszczenie grupy spółgłoskowej . . . . .
- . . . . .
- . . . . . ,
- c) hiperpoprawna wymowa . . . . .
- . . . . .
- . . . . . ,
- d) zanik głoski między samogłoskami . . . . .
- . . . . .
- . . . . . ,

**Ćwiczenie 10**

Poniższy tekst przeczytaj na głos z uwzględnieniem zasad poprawnej wymowy. Unikaj typowych błędów fonetycznych omówionych we wcześniejszych zadaniach. Zwróć uwagę na akcent.